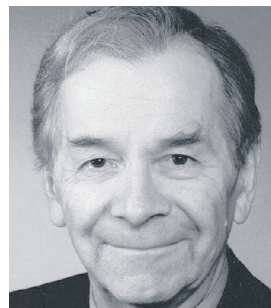

Kalle Maijala

* 26.5.1927 † 4.3.2016

PROFESSORI KALLE MAIJALA oli kotieläinjalostuksen kunnioitettu tieteentekijä, jonka pitkä ja arvostettu tutkijaura kaartui 1950-luvun keskipaikkeilta vuoden 1990 eläköitymiseen – monessa mielessä siitä eteenkinpäin. Saavutuksina olivat yli 600 tieteellistä tai ammatillista artikkelia. Maijala oli syntyisin Kangasalta, missä hän kasvoi kirkonkylän Ranta-Koiviston tilalla maanviljelijäperheessä neljän muun sisarusen joukossa. Kansakoulun hän kävi Luksialan kansakoulussa. Isä vyötti lapset mukaan maataloustöihin jo nuorella iällä. Työpäivien arkista jonoa kevensivät käynnit isän mukana suomenhevosen orinäytelyissä. Kalle tarkkaili varsojen arvostelijoiden kevyttä ja tärkeilevää työskentelyä. Se herätti kiinnostuksen hevosalan koulutukseen. Vuosien kuluessa tykästyminen kiteytyi tavoitteeksi pyrkiä Helsingin yliopistoon. Tässä onnistuttuaan hän keskittyi opiskelussaan kotieläintieteisiin ja perinnöllisyystieteeseen.

Maijalalla oli kouluaikana hyviä suomenkielen opettajia, jotka ajan tapojen mukaan opettivat jopa runojen riimitystä. Kymmenistä itsestään tai jostakin toisesta – usein onniteltavasta – tehdyistä runoista pari esimerkkiä. Ensimmäisinä upseerioppilain päivinä Kallelta jäi tupatarkastuk-

sen sähästäessä neula sängylle, mikä kirjoitti sisään rynnänneen kokelaan pyytämään viisisäkeistöistä runoa alkurivillä kuullusta aiheesta:

*Oi, jos fakiiri mä oisin,
päällä neulain maata voisin!
Mutt voi, kun oonkin sotilas,
vaivainen UK:n oppilas.*

*Oi, sano, ystävä, veljeni,
mä kuink voin olla fakiiri?
Riittääkö, onko tarpeeksi,
jos vuoteella on neula yksi?*

Viikkiin tulosta Kalle sepitti rivejä:

*Oli syksy, rukiit puitu
kaurat kaikki seipähillä
kun mä lähdin maalta poies.*

*Kangasalta kaupunkihin,
Metsätaloon mennäkseni
agraariksi aikoellen.*

Maijala teki opinnäytteensä lehmien tuotannon tasaisuuden – pitkämaitoisuuden – jalostamisesta. Hänen pitkä tutkijauransa 1955–1990 Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksessa MTT:ssä (nyk. Luon-

nonvarakeskus Luke) sisälsi kotieläinjalostuksen professuurin vuodesta 1968 lähtien sekä piipahdukset Helsingin yliopiston professorina 1976–1980 ja Suomen Akatemian tutkimusprofessorina 1987–1990. Maijala ehti työskennellä myös Ayrshireyhdistyksessä, se oli hänen ensimmäinen työpaikkansa vuoden 1954 alusta seuraavan vuoden kesään, ja Keinosiemennysyhdistysten liiton toiminnanjohtajana reilut pari vuotta 1961–1963. Suomalaisen Tiedeakatemian jäseneksi hänet kutsuttiin vuonna 1974.

Nuorena tutkijana Maijala sai tehtäväkseen pienempien eläinten – lampaiden ja kanojen – jalostuksen. Hän paneutui Siipikarjaliiton kanssa kukkojen valinnan parantamiseen kotikanalan tai munintatarkastusaseman jälkeläistulosten perusteella. Väitöskirjansa hän teki vuonna 1964 isommista eläimistä tutkimuksellaan lehmien lisääntymisominaisuuksien perinnöllisestä vaihtelusta ja valinnasta. Keinosiemennysjärjestöt olivat aloittaneet siemennystietojen keräämisen ja Maijala oli ensimmäinen, joka käytti kertynyttä aineistoa geneettiseen analyysiin.

Eläinten tuotoksen ja kestävyuden vaihtelu riippuu melkein aina isosta joukosta geenejä ja ulkoisia tekijöitä. Tietojen analysointi nojaa tilastotieteellisiin menetelmiin ja geenien ja niiden vaikutusten matemaattiseen mallintamiseen. Nykytutkimus käyttää vaihtelun kuvailemisessa myös molekyyliogenetiikkaa, minkä hyödyntämiselle Maijalan ja hänen sukupolvensa työ on antanut vankan perustuksen. Pioneerityönä tehdyssä hedelmällisyystietojen tilastollisessa käsittelyssä haasteina olivat tuloksiin vaikuttavien tekijöiden erilaisuus ja erityisesti tietojen määrä, jotka molemmat vaativat laskentakapasiteettia ja -nopeutta. Eläinjalostus-

tutkijat ja käytännön järjestöt olivatkin ensimmäisten rohkeiden joukossa hankkimassa tehokkaita tietokoneita geneettisiin analyyseihinsä. Maijala ei koskaan epäröinyt edetä uusien laitteiden ostossa vaikka toiset tutkimuslaitoksen väestä olivat arkoja uusien vempelien tiskillä.

Maijalan tekemä analysointi monimutkaisissa lisääntymisominaisuuksissa taasoitti tien eläinlääkäreitten ja eläinjalostajien, lue: Hannu Saloniemen ja Jouko Syvärjärven, yhteistyönä tekemään lehmien terveysominaisuuksien analysointiin ja sonien valintaohjelman täydennykseen näilläkin ominaisuuksilla. Maijala itse paneutui eläintuotannon tavoitteiden tarkasteluun ja peilasi niitä Suomen kasvinviljelyn mahdollisuuksia ja kuluttajien vaatimuksia vasten. Hänen ajattelussaan oli ”biologinen hyötysuhde – erityisesti valkuaisen tuottamiseksi – eläintuotannon päätarkoitus” ja hän jaksoi aina muistuttaa, kuinka ”maidontuotanto on tehokkain tapa tuottaa eläinproteiinia”, kun ”suuri luonnonihme lehmä” muuttaa nurmirehun maitoproteiiniksi. Tällaisissa tarkasteluissa ohimeivät taloudelliset valtit ja vastukset ovat sivuosassa.

Jo ensimmäisenä MTT-vuotenaan Maijalalle tuli yllättäen mahdollisuus mennä ulkomaille. Ruotsista Upsalan eläinjalostuksen professori Ivar Johansson oli kutsumassa suomalaista tutkijaa vierailulle. Kun vanhemmat kollegat epäröivät menoa, Maijala tarttui oitis mahdollisuuteen. Tarkoitus oli matkustaa laivalla Turusta Tukholmaan. Oltiin keväessä 1956 ja yleislakon kynnyksellä laiva jäi sataan, mutta Lounais-Suomen Keinosiemennysyhdistyksen toiminnanjohtaja Olavi Nikkilä – toinen empimätön – soitti Aeron toimistoon ja sai Kallen mahtumaan sillä erää viimeiseen Turusta Arlan-

daan lennettyyn koneeseen. Kalle opetti Upsalassa geneettisissä analyyseissä käytetyn hierarkkisen varianssianalyysin tekniset komervenkit ja opetti ne kotiin palattuaan muille ja sovelsi analyysejä itse kanojen munantuotoksen tekijöiden selvittämisessä.

Ivar Johansson oli todellinen Suomen ystävä. Hän oli jo sotavuosista saakka ollut tukemassa suomalaisia agronomeja ja heidän perheitään. Maijalalle hänestä tuli alkuvuosien tieteellinen isä. Johanssonin ansiosta Maijala osallistui Tukholmassa vuonna 1960 ensimmäiseen kansainväliseen tiedekongressiinsa Eurooppa-tasolla toimineen EAAP-järjestön foorumilla. Samalla tavalla järjestäytyivät myöhemmin matkat Norjaan, Saksaan, Edinburghin laitoksille ja vielä USA:han eläinjalostusta opettaviin ja tutkiviin yliopistoihin: Iowa, Wisconsin, Illinois, Michigan ja Cornell.

Kalle Maijala hoiti saamiaan tuttavuuksia, ja vilkkaan kirjeenvaihdon takia hänelle kehittyi tiivis verkosto ulkomaisten tutkijoiden piirissä. Hän tuli ruotsilla toimien pohjoismaisten kollegojen kanssa ja muodosti näiden piirissä professorien veljesjoukon. Hän oli sukupolvea, joka kirjoitti ensimmäisen tieteellisen juttunsa saksaksi, mutta hän siirtyi hetkessä vauvasta Englantiin. Käännökset vierasta kielestä suomeen olivat täsmällisiä ja alkupe räisen ilmaisua uskollisesti seuraavia, kuin käännöskoneella tehtyjä. Maijala oli masinoimassa uusia pyrintöjä eurooppalaisten kotieläintutkijoiden järjestössä EAAP:ssä ja toimi sen genetiikan komission presidenttinä 1988–1991.

Maijalan tavoitteena oli kansainvälisen tason tutkimuksen tekeminen ja tulosten esittely ulkomaisilla foorumeilla. Hän toi onnistuneesti kansainvälisyyden suomalaisen kotieläintutkimuksen kult-

tuuriin. Meidän seuraavan polven on ollut helppo seurata valmiita latuja, ottaa yhteyttä eri tutkimusryhmiin ja tehdä jatkoopinnot maailman parhaimmissa alan yliopistoissa.

Suomen kehitykseen rinnastettaessa Maijala oli sodanjälkeistä rakentajapolvea. Hän oli 12-vuotias talvisodan alkaessa. Vielä ihan äskettäin, kun hän vaihtoi ajatuksia nuorien teurastamo- ja sikatalousmiesten kanssa, oli yllättävää aistia kuinka hän omien argumenttiansa perusteluissa palasi sodanjälkeiseen aikaan. Häneltä löytyy seuraavanlaisia lauseita: "Kesäkuussa 1944 kuulin huhuja että 1927-syntyneillä olisi asevelvollisuuskutsunnat. En kuitenkaan löytänyt kutsuntoja koskevaa ilmoitusta puhelinpylväistä. Oma sodasta vapautuminen synnytti minulle halun tehdä työtä isänmaan hyväksi rauhan töissä. Tämä sisäinen velvoite sai minut kantamaan huolta maamme ruokaturvallisuuden säilymisestä." Paremminkin 1940–1950-luvun ilmapiiriä, tilannetta ja tavoitteita ymmärtävät opastavat meitä ymmärtämään niiden vuosikymmenten ponnisteluja ja Suomea ja maatalouden ja ruoantuotannon kehittämistä. Sen ytimenä oli työn tekeminen koko maan eteen. Maijala teki runsaasti yhteistyötä käytännön järjestöjen kanssa, ja jalostus- ja keinosiemennysorganisaatiot palkitsivat hänet tunnustuksena elämäntyöstä.

Tutkijoiden moraalialia ohjaavat hypoteesien kuuliainen testaaminen ja työn altistaminen tiedeyhteisön puntaroinnille. Iloa työhön antavat omat ja muiden uudet löydökset, tulosten eleganttius, nuorten eteneminen, kansainväliset ystävyydet ja eläinjalostustutkimuksessa erityisesti tulosten sovellukset. Eri aiheista puhuesaan Maijala usein käytti sanaa velvollisuus. Se tuli erittäin konkreettisesti esille

myöhemminä vuosikymmeninä. Kalle oli kollegoineen erittäin tyrmistynyt, kun 1970-luvulla valtion virastojen hajasijoittamisen juoksuajalla esitettiin MTT:n siirtämistä Tikkurilasta Jokioisille, irti toimivan infran, yhteistyökumppanien ja tutkimusmaailman parista. Kun toiset olivat mykistävän ”oikeassa”, eläinjalostajat yrittivät erilaisin keinoin torjua siirtoa – siinä kuitenkin onnistumatta. Maijala valittiin tämän tiimellyksen aikana yliopiston professoriksi. Leiviskäänsä hoitavan muutaman vuoden kuluttua jäi pois yliopistolta ja palasi MTT:n professoriksi ja siirtyi Jokioisille omaa joukkoaan edestä johtaen.

Muodollisen 63-vuotiaana tapahtuneen eläköitymisen jälkeen Maijala oli mukana eläinjalostuksen ja sen sukulaisaiheiden tutkimuksessa ja keskustelussa. Kalle ei millään muotoon vetäytynyt sivuun. Muistan muutaman vuoden takaa käynnin Kirstin ja Kallen luona kesäpaikassa. Kun tulin saunakamarista aamulla maalaistapojen aikaan, oli Kalle jo lukupuuhissa puutarhakeinussa vieressään korkeat paperipinot. Todennäköisesti maidon rasvahapoisista kertovia artikkeleita, nämä olivat hänen senhetkinen suosikkiaiheensa.

Maijala otti tilanteet nopeasti haltuun eikä arastellut estradille tuloa tai kannanottamista. Hän myi maailmalle idean käyttä sikiävää suomenlammasta muiden rotujen karitsatuotoksen kohottamiseksi. Hänen toimensa kyytön, länsisuomenkarjan ja lapinlehmän hyväksi sitoivat hänet koti- ja pohjoismaiseen ja koko Euroopan kattavaan toimintaan kotieläinten taaksejäävän rotukirjon elvyttämisessä.

Maijalan tutkijatyötä helpotti se loistava sisäinen koneisto, joka hänellä oli omaksua uusia asioita, lajitella ja järjestellä ja assosioida niitä ja kirjoittaa ne sel-

väksi tarinaksi. Kallen hallinnolliset kirjeet sisälsivät juristien jäljiltä tuttuja manipulvisia puolenarkin mittaisia lauseita. Hän laati laajoja yksityiskohtaisia katsausartikkeleita. Niiden aiheina olivat lehmien taloudellisten ominaisuuksien heritabiliteettien ja geneettisten korrelaatioiden listaus, kaksossynnytyksen perinnöllinen vaihtelu, suomenlammas, kotieläinrotujen säilyttäminen, maidon hyvät ominaisuudet. Kalle muisti eri tapahtumien henkilöt oppiarvoineen ja ajankohdat päivälleen, melkein tunnilleen. Viimeisinä vuosina hän tiivisteli elämänsä kohokohdat neljä-sataasivuisiksi muisteluiksi. Ne ovat täynnä ponnisteluja, mutta myös sattumuksia, monet ihan hauskoja. Koulusta, armeija-ajoilta, yliopisto-opiskelusta, työvuosilta. Maijala sai muistelujen kirjoittamiseen Suomen Kulttuurirahaston eminentia-apurahan. Nyt hänen Kulttuurirahastolle osoittamansa testamentin perusteella on saatu kotieläinten jalostustiedettä tukeva Kalle Maijalan rahasto.

Kalle Maijalan – niin kuin parhaimmillaan monen muunkin – peruskyvyt ovat peräisin lapsuuden järjestelmällisestä maailmasta. Maijalan koti oli perinteinen ja kristillinen. Tästä ympäristöstä varmaan sukeutuivat myös hänelle tyypilliset asenteiden ja kanssakäymisen vilpittömyys ja avoimuus. Rakas äiti kevensi askareitaan lauluin, joiden sanat ja sävellet säilyivät Kallessa muita ilahduttavana perintönä koko elämän ajan. Monet runonsa hän taivutti äidin itse kehittämään melodiaan.

Maijalan mukaan isä kasvatti heidät lapset kuriin, työhön ja rehellisyyteen. Isä oli periaatteen mies ja luopui sähköstä moneksi vuosikymmeniksi koettuaan sähköntoimittajan laskutuksen epäoikeudenmukaiseksi. Ranta-Koivisto myytiin Kan-

gasalan kunnalle 1960-luvun loppupuolella. Jo vuonna 1972 alueella järjestettiin asuntomessut. Kalle palasi myöhemmin tuttuihin maisemiin ja hankki oman kesäpaikan Kangasalta.

Kun tulin tutkijatoihin Jokioisille vuonna 1982, minut sijoitettiin, tai valitsinko sitten, työtilakseni Kalle Maijalan toimiston takana olleen kulmahuoneen. Aikajoin kuulin kuinka Kalle soitti jollekin. Kertoi nopeasti asiansa, teki johtopäätöksensä ja oli niihin tyytyväinen ja kesken kaiken lopetti puhelun, ”kiitos hei”. Taas seuraava puhelu ja yks’kaks ”kiitos hei”. Niiden puheluiden joukossa oli muista erottuvia puheluita, päivän velvollisuuksi-

en jo hellitettyä. Rennonoloista keskustelua, melkein lepertelyä ja ihan toisenlaiset viivytetyt lopetukset. Vasta jälkeinpäin tajusin – tai ehkä sitten kun Kalle oli kertonut ystävästään, ihastuksestaan – että langan toisessa päässä oli Kirsti.

Siitä eteenpäin me tiedämme kuinka tämä kääntyi onnellisesti eteenpäin. Oli hienoa että Kalle huolehti itsestään ja löysi Kirstin. Vielä hienompaa oli seurata, kuinka heillä oli paljon yhteisiä asioita ja toisaalta omia kuvioita. Yhdessäolon loppuvuosina ja erityisesti Kallen sairastuttua Parkinsonin tautiin Kirsti huolehti enemmän ja enemmän niin, että Kalle sai elää hyvää elämää.

Asko Mäki-Tanila